

Секция: Бухгалтерский, управленческий учет и аудит

АРТЮХ О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету

АЛБУ Н.М.

аспірантка кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ: ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ

Розвиток ринкових відносин на сучасному етапі вимагає нових підходів до організації внутрішнього контролю у системі управління, який є невід'ємною складовою кожної стадії управлінського процесу на підприємстві. Від правильно організованого внутрішнього контролю залежить дієвість інших функцій менеджменту, під яким розуміється сукупність принципів, методів, засобів і форм управління бізнесом з метою досягнення стратегічних цілей компанії та підвищення її ефективності.

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики внутрішнього контролю здійснили Бутинець Ф.Ф., Сопко В.В., Білуха М.Т., Виговська Н.Г., Дікань Л.В., Калюга Є.В., Максимова В.Ф., Нападовська Л.В., Рудницький В.С. та інші вчені та науковці. Проте, потребує подальших досліджень сучасна проблематика організації внутрішнього контролю, його методичне забезпечення. Огляд наукових та нормативних джерел свідчить про відсутність єдиного підходу до систематизації компонентів внутрішнього контролю. Залишаються невирішеними питання класифікації за організаційними формами та видами внутрішнього контролю з урахуванням нових умов господарювання у конкурентному бізнес-середовищі.

Поняття «форма» у філософському тлумаченні є способом існування і вираження змісту (його різних модифікацій) предметів або явищ. Така

інтерпретація терміну означає, що зміст внутрішнього контролю виявляється в його формах, а здійснення – у способах і прийомах. У цьому контексті слушною є теза Дерія В.А., яким з'ясовано, що форми економічного контролю – це певні характеристики контролю, пов'язані із застосуванням його відповідних прийомів і способів [2, с. 185].

Форма виражає внутрішній зв'язок і спосіб організації контролю, та дозволяє розкрити його зміст і техніку здійснення.

Вибір форми внутрішнього контролю залежить від організаційної структури суб'єкта господарювання, видів та обсягів діяльності, правової організації, відношення керівництва до контролю.

На сьогодні в наукових колах та на законодавчому рівні не існує загальновизнаної класифікації внутрішнього контролю за його організаційними формами. Окремі дослідники виділяють такі форми організації внутрішнього контролю, як:

- постійно діюча ревізійна комісія (ревізор);
- групи контролю;
- відділ внутрішнього аудиту;
- інвентаризаційне бюро;
- структурно-функціональна форма [5, с. 75].

Інші фахівці називають формами організації внутрішнього контролю внутрішній аудит та структурно-функціональну форму, за якою передбачається розробка комплексу внутрішніх документів, регламентуючих порядок взаємозв'язку підрозділів та їх керівників з усіх етапів здійснення внутрішнього контролю [1].

Необхідно зазначити, що окремими дослідниками пропонується до організаційних форм внутрішнього контролю відносити службу контролінгу, яка забезпечуватиме оперативність збору та обробки інформації загальногосподарського призначення та концентруватиме

увагу на методичному обґрунтуванні процедур підготовки управлінських рішень [3].

У теорії контролю контролінг визначається як напрям управлінської діяльності, який завдяки цілеспрямованим збору, обробці та альтернативному інтерпретуванню отриманої інформації допомагає керівництву у процесі прийняття управлінських рішень. У цьому зв'язку не можна не погодитися з висловлюванням Бурцева В.В., який вважає, що контролінг - багатогранне поняття, яке узагальнює в собі поняття самих різних елементів управління, і є набагато ширшим ніж форма внутрішнього контролю, тому не підлягає віднесенню безпосередньо до форми внутрішнього контролю [1].

Окремі науковці, не розмежовуючи внутрішній та зовнішній контроль, пропонують класифікувати його за такими, досить розповсюдженими, формами: аудит, ревізія, тематична перевірка, експертиза [6].

У цьому аспекті особливо цінними можна вважати дослідження Максимової В.Ф., яка за власною розробкою запропонувала універсальну класифікацію внутрішнього економічного контролю:

- контроль, здійснюваний централізовано у формі інвентаризацій, тематичних перевірок, експертиз, ревізій, внутрішнього аудиту;

- контроль, здійснюваний децентралізовано у формі спостереження, моніторингу, нагляду, локальних контрольних перевірок, аналізу правильності дій, інших форм безпосереднього контролю;

- контроль, здійснюваний у інтегрованій формі – синтез його різновидів за централізованою та децентралізованою формами [4].

З метою порівняння найбільш застосовних у практиці форм внутрішнього контролю розглянемо їх загальні характеристики (табл.1).

Порівняння основних форм внутрішнього контролю

Ознаки контролю	Внутрішній аудит	Внутрішня ревізія
01	02	03
Суб'єкти	Відділ внутрішнього аудиту створений у відповідності до штатного розкладу підприємства	Ревізійні комісії, створені у відповідності до установчих документів підприємства
Об'єкти	Система управління	Фінансово-господарська діяльність
Мета	Допомога в ефективному управлінні	Збереження ресурсів, економність їх витрачання та дотримання діючого законодавства
Обов'язковість	За рішенням власників господарчого суб'єкта	
Ступінь відкритості	Для внутрішніх користувачів	
Періодичність	Постійний контроль	Постійний або періодичний контроль
Засоби	Огляд, консультації	Перевірки
Підсумковий документ	Звіт, довідки, докладні	Акт перевірки

Загальна характеристика основних форм внутрішнього контролю показує, що незважаючи на спільність окремих рис, між внутрішнім аудитом та ревізією існують принципові відмінності у визначенні мети, об'єктів, засобів та результатів контролю. Тому з метою підвищення ефективності бізнесу суб'єкту господарювання доцільно застосовувати обидві форми внутрішнього контролю. Інші різновиди контролю у вигляді окремих груп (структур) контролю мають обмежене функціональне навантаження, яке у той чи іншій мірі знаходить відображення в основних формах контролю - внутрішньому аудиті або ревізії.

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що дослідження організаційних форм внутрішнього контролю виявило проблематику їх визначення та класифікації як у науковому оточенні так і на законодавчому

рівні. Тому важливим завданням подальших досліджень є систематизація форм внутрішнього контролю з урахуванням сучасних потреб суб'єктів господарювання та їх нормативне закріплення у вітчизняному законодавстві.

Література:

1. Бурцев В.В. Внутренний контроль: основные понятия и организация проведения: Менеджмент в России и за рубежом №4 / 2002. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mevriz.ru/articles/2002/4/1037.html>

2. Дерій В.А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю: монографія. / В.А. Дерій. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. – 272 с.

3. Кривюк І. Д. Організація контролю на підприємстві [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/48085.doc.htm

4. Максимова В.Ф., Теоретичні та методологічні засади формування цілісної системи внутрішнього контролю в управлінні промисловим підприємством : дис. д-ра екон. наук: 08.06.04 / Одеський держ. економічний ун-т. 2006. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://disser.com.ua/content/240353.html>

5. Мних Є.М. Контроль у системі інноваційного менеджменту підприємства : [монографія] / Є. В. Мних, С. В. Бардаш, О. А. Шевчук та ін.; [за ред. Є. М. Мниха]. – К. : КНТЕУ, 2011. – 452 с.

6. Подолянчук О.А. Класифікація контролю за організаційними формами та видами [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile/3485.pdf>